

'Mona Lisa' aan vergetelheid onttrokken

REPORTAGE GRAFVERHALEN

- Kunstenaars laat het verhaal zien van onbekende overledenen
- Tentoonstelling in lijkenhuisje Eelde

Door Annique Oosting

Eelde-Paterswolde Het moet één van de meest inspirerende plekken zijn voor kunstenaars en schrijvers: de begraafplaats. Honderden namen en bij iedereen hoort een verhaal. Dat is op de oude begraafplaats van Eelde niet anders. Tijdens de zoektocht naar het graf van Hans en Grietje - nee, niet die uit het sprookje - loop je langs vele grafstenen met namen. Maar er zijn ook graven zonder opschrift. Of alleen een hekwerk. Pim Bousema van de onderhoudsploeg van de gemeente Tynaarlo loopt tijdens de zoektocht voorop met een boekje in zijn hand. Hij werkt al jaren op de begraafplaats en kan de weg feilloos vinden. Alleen is het graf van Hans en Grietje verstopt. Hij heeft verschillende boekwerken nodig om de juiste plek te vinden.

Johannes Visser, afgekort Hans, overleed in 1936 en ligt in vak vijf, rij zeven. Zelfs het grafnummer is bekend. En hoognodig, want het graf van de Eelde-naar is volledig overwoekerd door een struik. Bovendien is zijn naam weggevaagd. Het graf van zijn vrouw Grietje Ubels is er al niet veel beter aan toe. Drie maanden geleden legde niemand meer de verbinding tussen de verouderde graven en het karakteristieke stel. Tot kunstenaar Kitty Boon uit Zuidlaren voor het project Dorp vol Verhalen aan de slag ging op de begraafplaats. Samen met de historische vereniging Ol Eel ging ze op zoek naar de verhalen bij de grafstenen. Het leverde een tentoonstelling op met foto's en verhalen van tot voor kort naamloze doden.

"Hans en Grietje woonden in een piepklein huisje dat aan de Zonnehorst in Eelde lag. Ze leefden sober en kookten op een heel ouderwetse manier. Gewoon in de open haard. Als je naar hun foto kijkt, dan is het



bijna alsof je bij Vincent van Gogh op schoot zit, zo oud", vertelt Kitty Boon. Hans en Grietje kregen hun naam terug door het project van Boon.

Net als tien andere overleden mensen die op de oude begraafplaats liggen. "Ik vind de manier waarop wij omgaan met overleden mensen fascinerend. Mijn vader is vroeg overleden en na tien jaar werd zijn graf geruimd. In Amsterdam is te weinig plek om alle graven te behouden. Dan verdwijnen de botjes gewoon in een massagraf en blijft er weinig over. Helemaal als de nabestaanden de verhalen over deze mensen niet meer kunnen vertellen."

In Drenthe is meer ruimte voorhanden, waardoor de graven niet op de Amsterdamse manier geruimd hoeven te worden. Boon: "Hier stapelen ze mensen. In één graf liggen dus meerdere mensen. Daardoor kun je sommige namen van do-

den niet terugvinden." In januari liep Boon voor het eerst over de oude begraafplaats van Eelde. Ze was direct verkocht. "Ik zag een monument voor een verzetsstrijder. Hij was natuurlijk heel belangrijk, maar achter die naamloze graven zitten ook bijzondere verhalen. Ik besloot dat uit te zoeken."

Boon begon met fotograferen. Iets dat ze als kunstenaar vaak doet. "Door de foto's kon ik al een selectie maken. Daarmee ben ik naar de historische vereniging Ol Eel gegaan. Zo kwam ik in contact met Jan Smid. Hij heeft veertig jaar in de onderhoudsploeg van de gemeente Tynaarlo op de begraafplaats gewerkt. Hij weet er dus heel veel van. Bovendien is hij een ras-Eeldenaar, hij kent het dorp ook goed." Samen kozen ze elf graven uit. "Allemaal van onbekende mensen, dus niet de bekende Eeldenaren." Archieven, boeken over de be-



▲ Naspeuringen op de oude begraafplaats. Pim Bousema (links) en Peter Tholen, pr-medewerker van het project Dorp vol Verhalen. Links aantekeningen over de graven, rechts onder de expositie in het lijkenhuisje.

Foto's: DvhN/Anne Marie Kamp

grafaalplaats en oude dorpsgenoten werden geraadpleegd. Diny Arends, ook vrijwilliger bij de historische vereniging, haalde wetenswaardigheden boven tafel.

De resultaten hangen inmiddels in het lijkenhuisje van de begraafplaats. "Daar liggen de foto's lang geen lijken meer hoor", stelt Boon de bezoekers vast gerust. Op de muur hangen portretten van de overledenen en in mappen zijn hun verhalen samengevat. Middelpunt van de kleine tentoonstelling is een foto van Aaltje Groenwold. De vrouw kijkt sereen in de camera. "Bijna als een beeld. Dat heeft met de manier van fotograferen te maken. Aan het begin van de twintigste eeuw moest dat nog met een glasplaat en dat duurde heel erg lang. Mensen moesten dan lang stilzitten, daarom tonen ze weinig emotie."

Aaltje werd 27 jaar en overleed

in 1910, zo'n twee maanden nadat haar pasgeboren baby doodging. Boon: "Met haar heb ik de meeste compassie. Ik vind dat zo'n prachtige foto. Net Mona Lisa, ik kan ernaar blijven kijken. Bij haar kan ik haar hele leven invullen. Ik vind het mooi dat zij nu toch nog bekend is geworden. Ondanks dat ze vergeten was."

Het lijkenhuisje is vanaf zaterdag 25 augustus tot donderdag 27 september open voor publiek. Daarna is het project (onderdeel van de Historische Verhalenroute) afgelopen. Maar niet voor Boon. "Dit is het beginpunt. Ik wil heel graag een boek maken van deze mensen. Iets blijvends. En het liefst van nog meer onbekende mensen die in Eelde begraven liggen. Namen teruggeven aan overleden mensen. Daar ga ik voor."

@ annique.oosting@dvh.nl

„
Aaltje werd 27 jaar en overleed in 1910, twee maanden nadat haar pasgeboren baby doodging